JUOZAS VITKUS-KAZIMIERAITIS

MOKYTOJUI · 7–12 KLASĖS · 2 × 45 MIN.

PAMOKA SU FILMU „BUČIUOJU, JUOZAS“

Paruošta peržiūra dalimis su sustojimais, ką sakyti prie kiekvienos skaidrės, atsakymų gairės ir aptarimo metodai.

PAMOKA TRUMPAI

KĄ MOKINIAI TURI SUPRASTI PO PAMOKOS

1 **Laisvės kova turėjo veidą ir šeimą: laiškai „Bučiuoju, Juozas“ rodo, kas liko namuose.**

2 **Jis galėjo trauktis, bet liko. Jo sprendimai miške – taisyklės, gailestingumas, atsakomybė už gyvybes – rodo, kokia buvo ši kova.**

3 **Filmas – ne šaltinis, o interpretacija: mokomės atskirti rekonstrukciją nuo dokumento.**

EIGA

6'	≈30'	8'	3'	≈30'	12'
Prieš žiūrint 1 pam. · sk. 1–5	**I–II dalys + A** 1 pam. · sk. 5–7	**Aptarimas poroje** 1 pam. · sk. 8	**Prisiminkime** 2 pam. · sk. 9	**III–IV dalys + B** 2 pam. · sk. 10–13	**Aptarimas** 2 pam. · sk. 14–18

KODĖL DVI PAMOKOS?

Filmas trunka 60 min. Žiūrint dalimis su trumpais sustojimais mokiniai geriau išlaiko dėmesį ir įsimena, o aptarimui lieka laiko. Pirmoje pamokoje – dvi dalys ir pokalbis poroje, antroje – likusios dvi ir didysis aptarimas.

KITOS GALIMYBĖS

- **Dviguba pamoka (90 min.):** visas filmas su sustojimais A ir B, tada 20 min. aptarimo.
- **Peržiūra ir atskiras aptarimas:** filmas per klasės valandėlę ar renginį, aptarimas – istorijos pamokoje (skaidrės 13–17).

PRIEŠ PAMOKĄ · 5 MIN.

- [ ] Patikrinkite filmą LRT Epikoje (epika.lrt.lt) ir garsą klasėje
- [ ] Atspausdinkite mokinio darbo lapą (3 psl.)
- [ ] Keturiems kampams – lapai „1 Visiškai sutinku ... 4 Visiškai nesutinku“
- [ ] Peržiūrėkite sustojimų vietas (lentelė žemiau)

PROGRAMOS SĄSAJOS

Istorija 10 kl. 28.4.1 (partizanų karas, vadų apsisprendimai), 28.5.2 (atmintis); IV gimn. 30.1.8; 5 kl. 23.2.7 (partizanai artimiausioje aplinkoje). Pasiekimai: A3 asmenybės vaidmuo, C1–C2 šaltinių analizė ir interpretacija. Etika, pilietiškumas, klasės valandėlė. Filmas N-7.

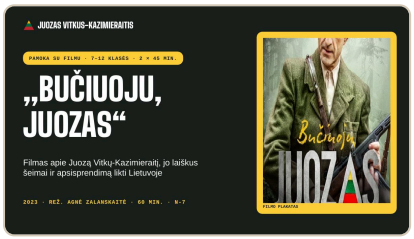
KUR SUSTOTI

Sustojimai sudėti pagal filmo scenarijų: sustabdykite, kai tik pasigirsta kitos dalies pirmieji žodžiai. Galutiniame montaže tvarka gali šiek tiek skirtis.

Dalis	Pavadinimas	Dalis prasideda žodžiais	Kada
I · 1918–1940	**Karininkas ir inžinierius**	Filmo pradžia	1 pam.
II · 1941–1944	**Tarp dviejų okupacijų**	Gintaras Vitkus: „Kai prasidėjo antras pasaulinis karas…“	1 pam.
III · 1945	**Tėvas tampa Kazimieraičiu**	Juozas: „Gal dėl mano griežtumo, rūpesčio…“	2 pam.
IV · 1945–1946	**Paskutinė žiema ir pavasaris**	Juozas: „Artėjo žiema, reikėjo ruoštis.“	2 pam.

Sustojimas A – prieš II dalį. **1 pamokos pabaiga** – prieš III dalį. **Sustojimas B** – prieš IV dalį.

SKAIDRĖ PO SKAIDRĖS

1 · 1 MIN.

SAKYKITE · 1 PAMOKA · PRADŽIA · TITULINĖ

Šiandien ir kitą pamoką žiūrėsime filmą „Bučiuoju, Juozas“ apie Juozą Vitkų-Kazimieraitį – karininką inžinierių, tapusį vienu pirmųjų partizanų vadų. Filmą žiūrėsime dalimis ir kelis kartus sustosime pasikalbėti.

2 · 3 MIN.

SAKYKITE · 1 PAMOKA · PRIEŠ FILMĄ · PRIEŠ ŽIŪRINT

Filmo pavadinimas – du žodžiai iš laiškų. Kaip manote, kodėl filmas vadinasi būtent taip? Užsirašykite spėjimą darbo lape – po filmo pažiūrėsime, ar pataikėte.

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Taip Juozas baigdavo laiškus žmonai ir vaikams; filmas pasakoja ne tik apie kovą, bet ir apie šeimą, ilgesį, meilę.

Patarimas. Darbo lapo 1 užduotis. Spėjimų nevertinkite – prie jų grįšite per aptarimą.

3 · 2 MIN.

SAKYKITE · 1 PAMOKA · PRIEŠ FILMĄ · KAIP ŽIŪRĖTI

Šis filmas – vaidybinė dokumentika. Jame susipina trys dalykai: aktorių suvaidintos scenos, tikros archyvo nuotraukos ir dokumentai, ir žmonės, kurie pasakoja – jo vaikaitis, istorikas, palaikų paieškų dalyvis. Filme Juozas kalba pirmuoju asmeniu. Žiūrėdami pagalvokite: kas iš to, ką matote, yra tikras šaltinis, o kas – rekonstrukcija?

Patarimas. Darbo lapo 2 užduotis: per filmą užrašyti po vieną pavyzdį kiekvienoje skiltyje. Juozą filme vaidina Dainius Kazlauskas, Genovaitę – Gabija Siurbytė.

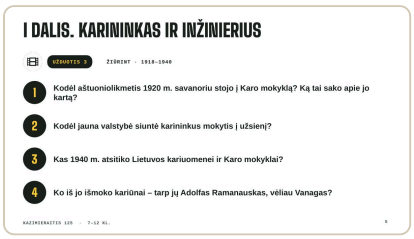

4 1 MIN.

SAKYKITE · 1 PAMOKA · PRIEŠ FILMĄ · FILMO ŽEMĖLAPIS

Filmą žiūrėsime per dvi pamokas, keturiomis dalimis. Šiandien – pirmos dvi dalys, kitą pamoką – likusios dvi ir aptarimas. Per sustojimus atsakysite į kelis klausimus darbo lape.

Patarimas. Sustojimų vietos – pagal scenarijų: sustabdykite, kai tik pasigirsta kitos dalies pirmieji žodžiai (pateikti mokytojo vadove). Galutiniame montaže tvarka gali šiek tiek skirtis.

5 30 S

SAKYKITE · 1 PAMOKA · PRIEŠ I DALĮ · I DALIS: KARININKAS IR INŽINIERIUS

Dabar žiūrėsime I dalį „Karininkas ir inžinierius“ (1918–1940). Atkreipkite dėmesį į šiuos klausimus – po dalies į juos atsakysite darbo lape.

LAUKIAMI ATSAKYMAI

1) Lietuva ką tik paskelbė nepriklausomybę ir kovojo dėl jos. Jauni žmonės jautė pareigą ją ginti. Ta pati karta 1944 m. turės rinktis vėl. 2) Trūko aukštos kvalifikacijos specialistų, buvo kuriama moderni kariuomenė. Už stipendiją jis turėjo ištarnauti daugiau nei 15 metų – valstybė į jį investavo. 3) Kariuomenė paversta Raudonosios armijos korpusu, Karo mokykla panaikinta 1940 m. rugsėjo 15 d. Karininkams teko vilkėti okupantų uniformą. 4) Žinias ir pavyzdį. Vanagas vėliau rašė: „Daug ko aš pasimokiau iš Kazimieraičio, ir jis man tapo darbo kelrodžiu.“

Patarimas. Dalies pradžia: Filmo pradžia

6 2 MIN.

SAKYKITE · 1 PAMOKA · PO I DALIES · SUSTOJIMAS A

Sustojame. Užsirašykite trumpus atsakymus į ankstesnės dalies klausimus. Ir dar vienas klausimas visai klasei:

KLAUSKITE

Kodėl jis „visiškai nesididžiavo“ sovietų suteiktu papulkininkio laipsniu?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Tai buvo okupacinės kariuomenės laipsnis; jis turėjo vilkėti uniformą su Raudonosios armijos antsiuvais, o liko ištikimas Lietuvai. Laipsnis – ne garbė, jei jį suteikia okupantas.

Patarimas. Ne ilgiau nei 2–3 min. – trumpi atsakymai, išsamiau kalbėsite per aptarimą.

7 30 S

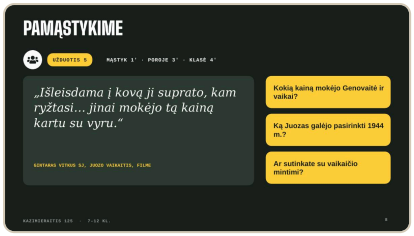
SAKYKITE · 1 PAMOKA · PRIEŠ II DALĮ · II DALIS: TARP DVIEJŲ OKUPACIJŲ

Dabar žiūrėsime II dalį „Tarp dviejų okupacijų“ (1941–1944). Atkreipkite dėmesį į šiuos klausimus – po dalies į juos atsakysite darbo lape.

LAUKIAMI ATSAKYMAI

1) Per antskrydį pasiliko rugių lauke ir negrįžo į ešeloną. Nenorėjo trauktis su okupantais ir kariauti jų kare. 2) Tai buvo kita okupacija. Jis vadovavo „Kęstučio“ štabui Vilniuje ir dėstė pogrindinėje karo mokykloje – ruošė karininkus būsimai kovai už nepriklausomybę. 3) Sovietų saugumas sekė ir suiminėjo buvusius Lietuvos karininkus; bendravimas su jais galėjo kainuoti laisvę. 4) „Aš iš savo žemės nė žingsnio, toks mano nusistatymas, tik šeima man kelia rūpesčio.“ Jautė pareigą likti su žmonėmis ir kraštu.

Patarimas. Dalies pradžia: Gintaras Vitkus: „Kai prasidėjo antras pasaulinis karas...“

8 **8 MIN.**

SAKYKITE · 1 PAMOKA · PO II DALIES · 1 PAMOKOS APTARIMAS

Filme Juozo vaikaitis Gintaras Vitkus sako, kad Genovaitės indėlis į laisvės kovas buvo ne mažesnis nei paties Juozo. Pirmiausia pagalvokite patys, tada aptarkite su suolo draugu, tada pasidalinsime.

KLAUSKITE

Ką reiškia, kad ji „mokėjo tą kainą kartu su vyru“? Kokią kainą mokėjo šeima? Ką Juozas galėjo pasirinkti 1944 m.?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Ji liko viena su šešiais vaikais ir mama, be pajamų; atsisakė trauktis į Vakarus; nuolat bijojo; vėliau ištremta. Juozas galėjo trauktis į Vakarus, bet liko.

Patarimas. Metodas „Mąstyk – aptark poroje – pasidalink“ (1 + 3 + 4 min.). Namų darbų nereikia – kitą pamoką pradėsime nuo prisiminimo.

9 **3 MIN.**

SAKYKITE · 2 PAMOKA · PRADŽIA · PRISIMINKIME

Prisiminkime, kur sustojome. 1944 m. Kalėdos: Juozas dirba Kabelių girininkijoje, bet iš tikrųjų jau organizuoja vyrus. Kokie trys dalykai jums labiausiai įsiminė per pirmą pamoką?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Studijos Belgijoje; 1941 m. pasiliko rugiuose; „Kęstutis“; šeima Vilniuje ir Panemunėje; atsisakė trauktis į Vakarus; Kabeliai.

10 **30 S**

SAKYKITE · 2 PAMOKA · PRIEŠ III DALĮ · III DALIS: TĖVAS TAMPA KAZIMIERAIČIU

Dabar žiūrėsime III dalį „Tėvas tampa Kazimieraičiu“ (1945). Atkreipkite dėmesį į šiuos klausimus – po dalies į juos atsakysite darbo lape.

LAUKIAMI ATSAKYMAI

1) Jis buvo vyresnis, griežtas, bet rūpestingas; taip jį vadino ir kareiviai dar nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. „Mes mylime jį kaip tėvą“ (V. Kraunelis-Žilvitis). 2) Be gyventojų paramos partizanai neišgyventų; jie turėjo būti kariuomenė, ne gauja, ir skirtis nuo okupantų. Net sovietų tardytojas pripažino, kad jis baudė savuosius už plėšikavimą. 3) Dėl konspiracijos: laiškas galėjo patekti saugumui ir išduoti jį bei šeimą. Kartu – nenorėjo gąsdinti artimųjų. 4) Priesaika baigiama „Tepadeda man Dievas ir Lietuvos globėjas šv. Kazimieras“; -aitis reiškia „kieno nors sūnus“. Versijos: ryšys su Šv. Kazimiero draugija (J. Grigas) arba viltis šv. Kazimiero globos (sūnus V. Vitkus).

Patarimas. Dalies pradžia: Juozas: „Gal dėl mano griežtumo, rūpesčio…“

11

3 MIN.

SAKYKITE · 2 PAMOKA · PO III DALIES · SUSTOJIMAS B

Sustojame. Užsirašykite atsakymus į III dalies klausimus. O dabar – tikra situacija iš 1945 m. vasaros. Jūs – vadas. Rankų pakėlimu: draudžiate, leidžiate visiems ar leidžiate su sąlyga? Tik tada atskleiskite, ką nusprendė Kazimieraitis.

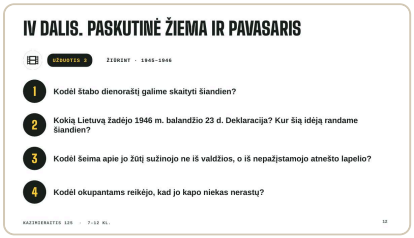
KLAUSKITE

Tavo vyrai klausia: ar galima užsiregistruoti valdžiai, kad neištremtų mūsų šeimų? Ką atsakytum tu?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Kazimieraitis leido registruotis tiems, kurie taip gelbėjo šeimas nuo tremties, jei tik jie netaps išdavikais (knyga, p. 222). Jis pasvėrė ištikimybę kovai ir žmonių gyvybes – ir nepasmerkė tų, kurie rinkosi šeimą.

Patarimas. Ne ilgiau nei 2–3 min. – trumpi atsakymai, išsamiau kalbėsite per aptarimą.

12

30 S

SAKYKITE · 2 PAMOKA · PRIEŠ IV DALĮ · IV DALIS: PASKUTINĖ ŽIEMA IR PAVASARIS

Dabar žiūrėsime IV dalį „Paskutinė žiema ir pavasaris“ (1945–1946). Atkreipkite dėmesį į šiuos klausimus – po dalies į juos atsakysite darbo lape.

LAUKIAMI ATSAKYMAI

1) Paradoksas: jis liepė rašyti dienoraščius „kaip medžiagą istorijai“; 1946 m. sausio 12 d. saugumas užpuolė bunkerį ir paėmė dienoraštį – jis išliko archyve. 2) Laisvą, demokratinę, kurioje valdžia priklauso tautai. Tą pačią idėją kartoja 1949 m. Deklaracija ir dabartinė Konstitucija („Suverenitetas priklauso Tautai“). 3) Okupantai žūtį slėpė ir kūną užkasė slapta. Žinia pasiekė per partizanų ryšius tik 1946 m. liepos 23 d. 4) Kapas būtų tapęs atminties ir pasipriešinimo vieta. Palaikai rasti tik 2022 m., palaidotas 2023 m. spalio 21 d. Antakalnio kapinėse.

Patarimas. Dalies pradžia: Juozas: „Artėjo žiema, reikėjo ruoštis.“

13

1 MIN.

SAKYKITE · 2 PAMOKA · IŠKART PO FILMO · PO FILMO

Filmo pabaiga sunki. Prieš kalbėdami, minutę pabūkime tyloje. Tada kiekvienas užrašykite vieną žodį – ką jaučiate po filmo.

Patarimas. Leiskite mokiniams pajusti filmo pabaigą. Jei kas nors susijaudino, leiskite neatsakinėti. Atpažinimo protokolų ir palaikų nuotraukų nerodykite.

14

4 MIN.

SAKYKITE · 2 PAMOKA · APTARIMAS · KAS FILME TIKRA?

Grįžkime prie klausimo iš pamokos pradžios. Ką užrašėte į tris skiltis? Ir svarbiausia: ar filme Juozas kalba savo paties žodžiais?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Filme Juozo monologas sukurtas remiantis jo laiškais, štabo dienoraščiu ir artimųjų atsiminimais. Kai kurios ištraukos – tikros laiškų citatos (laiškas „iš vasarvietės“ 1945 m. liepą, „Mano gyvenimas taip paskirstytas...“), kitos – kūrėjų parašytas pasakojimas jo vardu. Todėl filmas padeda pajusti žmogų, bet faktus reikia tikrinti šaltiniuose.

Patarimas. Tai medijų raštingumo užduotis: mokiniai mokosi atskirti istorinį šaltinį nuo jo interpretacijos.

15

5 MIN.

SAKYKITE · 2 PAMOKA · APTARIMAS · KETURI KAMPAI

Perskaitysiu teiginį. Atsistokite į tą klasės kampą, kuris atitinka jūsų nuomonę. Kiekviename kampe išsirinkite vieną žmogų, kuris paaiškins kodėl.

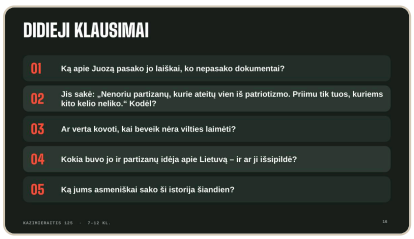
KLAUSKITE

„Genovaitės auka Lietuvai buvo ne mažesnė nei Juozo.“ Kodėl stovite čia? Ar kas nors pakeitė nuomonę išgirdęs kitus?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Nėra vieno teisingo atsakymo. Argumentai: ji liko viena su šešiais vaikais, be pajamų, buvo ištremta; jis rizikavo gyvybe ir žuvo; abu apsisprendė nesitraukti.

Patarimas. Kampuose pakabinkite lapus: Visiškai sutinku / Sutinku / Nesutinku / Visiškai nesutinku. Jei vietos mažai – rankų pakėlimas 1–4 pirštais. Vyresnėms klasėms galite pasirinkti antrą teiginį: „Partizanas, pasitraukęs iš miško dėl šeimos, nebuvo išdavikas.“ (filme apie tai kalba istorikas A. Anušauskas).

16

5-10 MIN.

SAKYKITE · 2 PAMOKA · APTARIMAS (ARBA 3 PAMOKA) · KLAUSIMAI DISKUSIJAI

Kiekviena grupė pasirenka po vieną klausimą. Turite 3 minutes pasiruošti, tada pasidalinsime.

LAUKIAMI ATSAKYMAI

1) Laiškai rodo žmogų: ilgesį, rūpestį, tikėjimą; dokumentai – veiklą ir faktus. 2) Jis nenorėjo, kad jauni žmonės aukotųsi be būtinybės: kova buvo paskutinė priemonė tiems, kuriems kito kelio neliko – tai atsakomybė už kitų gyvybes (knyga, p. 165). 3) Argumentai „už“: kova liudijo pasauliui, kad tauta nepasidavė okupacijai; išsaugojo valstybingumo idėją (1949 m. Deklaracija 1999 m. pripažinta valstybės teisės aktu). „Prieš“: apie 20 000 žuvusių, tremtys. Vertinamas argumentas. 4) Laisva, demokratinė Lietuva, kurioje valdžia priklauso tautai; išsipildė 1990 m., įtvirtinta 1992 m. Konstitucijoje. 5) Asmeninis atsakymas.

Patarimas. Jei laiko nebeliko, šie klausimai tinka trečiai pamokai, rašiniui ar klasės valandėlei. Vyresniems – sokratiškas pokalbis ratu.

17

4 MIN.

SAKYKITE · 2 PAMOKA · APTARIMAS ARBA NAMŲ DARBAI · TAVO SLAPYVARDIS

Filme girdėjote: „Pradžioje mane jie vadindavo Tėvu, bet vėliau pasirinkau Kazimieraičio slapyvardį.“ Slapyvardis saugojo žmogų ir šeimą, bet buvo ir žinia. Pažiūrėkite į kelis jo bendražygių slapyvardžius. Tada sukurkite slapyvardį sau ir paaiškinkite dviem sakiniais, kodėl jis toks.

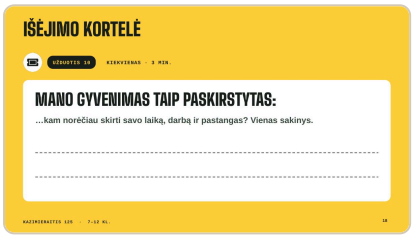
KLAUSKITE

Kurie slapyvardžiai labiau saugo, kurie labiau „kalba“? Kodėl kunigas galėjo pasirinkti moterišką vardą Elytė?

LAUKIAMI ATSAKYMAI

Vanagas, Elytė – nieko neišduoda apie žmogų; Dzūkas nurodo kraštą. Elytė gal klaidino priešą – bet šaltiniai to nepaaiškina, tai tik spėjimas. Geras slapyvardis neišduoda tavęs, bet sako, kas tau svarbu.

Patarimas. Kun. Zigmas Neciunskas-Elytė, Nedzingės klebonas, slėpė Kazimieraitį ir Vanagą; su Kazimieraičiu sukūrė giesmę „Dieve geriausias“. 1949 m. LLKS draudė „lietuviškai dvasiai nepriimtinus“ slapyvardžius.

18

3 MIN.

SAKYKITE · 2 PAMOKA · PABAIGA · IŠĖJIMO KORTELĖ

Paskutinė užduotis. Juozas parašė, kaip „paskirstytas“ jo gyvenimas. Pabandykite vienu sakiniu parašyti, kam jūs norėtumėte skirti savo gyvenimą, darbą ir pastangas.

Patarimas. Užduotis asmeniška – nerinkite ir neskaitykite garsiai be mokinio sutikimo. Namų darbas (pasirinktinai): laiškas Juozui arba Genovaitei.

ISTORIKO AKIMIS · 9–12 KL.

Filme kalba žmonės, kurie pasakoja iš atminties, todėl kai kurios detalės skiriasi nuo dokumentų. Tai gera proga parodyti mokiniams, kaip istorikas tikrina šaltinius. Darbo lape – papildoma užduotis.

Filme sakoma	Ką rodo dokumentai
Studijavo „Briuselio karo akademijoje“	Belgijos karo mokyklos Inžinerijos skyrius (École Militaire, section du Génie), 1929–1934 m.
1941 m. bičiuliai „birželio pradžioje“ pasiekė Vilnių	Karas prasidėjo birželio 22 d.; Vilniuje jis buvo birželio pabaigoje
Sužeistas mirė „pakeliui“ į Guobinius	Pagal liudininkę, mirė apie 20 val. Guobinių kaime, K. Bulavo sodyboje
Užrašų knygelė „belgiškai“	Prancūziškas inžinerijos kalendorėlis su jo įrašais

Šaltinis: V. Vitkus, „Pulkininkas Kazimieraitis“, 2017; LGGRTC virtuali paroda virtualios-parodos.lt/kazimieraitis. Daugiau medžiagos: kazimieraitis.lt/mokykloms.

Jautri tema. Filmo pabaiga – apie žūtį ir kūno užkasimą. Leiskite mokiniams tylėti, neverskite kalbėti. Atpažinimo protokolų ir palaikų nuotraukų nerodykite.